

Simpozion
„Noutăți în domeniul Criminalisticii, dreptului penal și procesual penal”
organizat de Asociația Criminaliștilor din România

Expertizele judiciare în Europa și în practica CEDO

16 Aprilie 2009
București, România

Dr. ing. Cătălin GRIGORAȘ
forensicav@techemail.com
www.forensicav.ro

Exemple din legislațiile altor țări din Europa (1)

Nr. crt.	Țara	Act	Prevederi
1	Albania (2006)	CPP, Art.179	(1) Expertul va fi desemnat dintre specialistii inscriși pe liste speciale sau dintre persoanele care au cunoștințe speciale într-un domeniu.
2	Bulgaria (2006)	CPP, Art.145	(1) Actul de desemnare a expertului va conține: obiectivele expertizei; materialele puse la dispoziția expertului; numele, educația, specialitatea, gradul academic, titlul academic și poziția expertului sau numele instituției în care expertul este angajat.
3	Estonia (2000)	CPP, Art.95	(1)Expertul este o persoană care-și utilizează cunoștințele extrajudiciare pentru a efectua expertize în cazuri și în conformitate cu procedura prevăzută în prezentul cod. (2)Pentru desemnarea unui expert, organele judiciare pot alege de preferință un expert judiciar sau un expert certificat oficial dar orice persoană ce posedă cunoștințele necesare poate de asemenea să fie numită expert.
4	Franța (1959)	CPP, Art.157	Experții sunt persoane fizice sau juridice care figurează pe lista națională a Curții de Casație sau pe listele Curților de Apel. Cu titlu de excepție, prin decizie motivată, organele judiciare pot numi experți persoane care nu figurează pe aceste liste.

Exemple din legislațiile altor țări din Europa (2)

5	Lituania (2001)	Legea Curții Constituționale, Art.37	O persoană ce posedă cunoștințele necesare a exprima o concluzie va fi numită expert. Dacă este necesar, pot fi numiți mai mulți experți.
6	Moldova (2003)	CPP, Art.142 (3)	În calitate de expert poate fi numită orice persoană care posedă cunoștințe necesare pentru a prezenta concluzii referitoare la circumstanțele apărute în legătură cu cauza penală și pot avea importanță probatorie pentru cauza penală
7	Polonia (1986)	CPP, Art. 195	Pe lângă experții permanenți ai curților, orice persoană recunoscută a avea suficiente cunoștințe într-un domeniu particular poate fi obligată să acționeze ca expert.
8	România (2002)	CPP, Art.119	Daca exista experti medico-legali sau experti oficiali in specialitatea respectiva, nu poate fi numit expert o alta persoana, decat daca imprejurari deosebite ar cere aceasta.
		OG 75/2000 și L 488/2002 Art.1 si 7	<u>(1) Expertizele criminalistice se efectuează de experți oficiali în institutelor și laboratoarele de expertiză criminalistică, înființate potrivit dispozițiilor legale.</u> (7) Expertii autorizati, numiti de organele judiciare, la cererea partilor, participa personal la efectuarea expertizelor prin observatii cu privire la obiectul expertizei, modificarea sau completarea acestuia, verificarea si completarea materialului necesar pentru efectuarea expertizei, precum si prin obiectii la raportul de expertiza, adresate organului judiciar.

Exemple din legislațiile altor țări din Europa (3)

În Italia, judecătorul, procurorul și părțile pot desemna ca expert orice persoană. Sistemele din Slovenia și Croația sunt similare celui din Italia. În plus, în aceste țări din fosta Iugoslavie există și liste de experți de pe lângă tribunale, dar aceștia nu sunt favorizați în detrimentul altor specialiști.

Sistemele din Portugalia și Spania sunt similare celui din Franța. Înscrierea pe listele cu specialiști care pot fi propuși ca experți se face la cerere, prin prezentarea CV-ului științific care să ateste competența într-un domeniu, și prin întocmirea unei fișe individuale a expertului (lb. fr. Fiche individuelle), publică, ce conține: domeniile de expertiză, studiile superioare de lungă durată, specializările, datele de contact (adresa, telefon, fax, e-mail, web) ale expertului.

În Germania experții sunt desemnați în virtutea cunoștințelor practice și experienței de a comenta fapte și de a prezenta opinii de specialitate. Au datoria de a analiza sau evalua probele prezentate într-o manieră echidistantă, independentă și obiectivă astfel ca opinia lor să fie acceptată de fiecare dintre părți.

În Marea Britanie expertul este o persoană ce posedă competență sau cunoștințe într-un domeniu particular.

Legislația actuală din România (1)

Cu privire la expertizele criminalistice, conform art.1(1) din Legea nr. 488 din 11 iulie 2002 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 75/2000 privind autorizarea experților criminaliști: *“(1) Expertizele criminalistice se efectuează de experți oficiali în instituturile și laboratoarele de expertiză criminalistică, înființate potrivit dispozițiilor legale.”* Astfel, conform acestor prevederi, în România expertizele criminalistice reprezintă un monopol de stat și se efectuează instituționalizat, exclusiv de către experți oficiali angajați ai statului, în cadrul:

- Institutului Național de Expertize Criminalistice din subordinea Ministerului Justiției ([INEC-MJ](#)),
- Institutului de Criminalistică din Inspectoratul General al Poliției Române din cadrul Ministerului Internelor și Reformei Administrative ([IC-IGPR](#)),
- Serviciului Roman de Informatii ([SRI](#)).

[Art.119 – Experții oficiali] din Codul de Procedură Penală prevede următoarele: „dacă există experți medico-legali sau experți oficiali în specialitatea respectivă, nu poate fi numit expert o altă persoană, decât dacă împrejurări deosebite ar cere aceasta”.

În lipsa definirii „împrejurărilor deosebite”, chiar dacă într-un anumit domeniu există specialiști net superiori profesional experților oficiali din in, tot la experții oficiali se apelează.

Legislația actuală din România (2)

În anul 2005 au apărut o serie de modificări în legislația din România. Astfel, în materie penală, conform art.IX-2 și X-2 din Titlul XVI al Legii nr. 247/2005, doar DNA și DIICOT pot apela la experți privați din țară sau străinătate, nu și judecătorii sau părțile : *„(4) Constatările tehnico-științifice și expertizele pot fi efectuate și de alți specialiști sau experți din instituții publice sau private române sau străine, organizate potrivit legii, precum și de specialiști sau experți individuali autorizați sau recunoscuți, potrivit legii.”*

În materie civilă, conform art.I-10(5) din Titlul II al Legii nr. 247/2005: *“(21) Pentru stabilirea dreptului de proprietate solicitantul poate depune începuturi de dovada scrisa, declaratii de martori autentificate, expertize extrajudiciare, precum si orice acte care, coroborate, întemeiaza prezumtia existentei dreptului de proprietate al acestuia asupra imobilului, la data preluarii abuzive.”*

În fine, conform art.4(5), Titlul XIII din Legea 247/2005: *„(5) Expertizele extrajudiciare prezentate de către părți în cadrul proceselor funciare au aceeași valoare probantă ca și expertizele ordonate de către instanța de judecată, cu condiția ca acestea să fie efectuate de către experți autorizați de către Ministerul Justiției”.*

Prevederile legislative de mai sus sunt contradictorii, se remarcă încălcarea principiului egalității armelor, respectiv art.6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (cazuri prezentate la pct.1 CEDO). Menționăm de asemenea că Raportul Matra-Flex întocmit în anul 2007 de către comisia olandeză, desemnată de Ministerul Justiției din Olanda, recomandă liberalizarea pieței de expertize criminalistice.

Legislația actuală din România (3)

Legea nr. 37 din 13/03/2009 (Lege 37/2009) pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 2/2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară și a Ordonanței Guvernului nr. 75/2000 privind autorizarea experților criminaliști care pot fi recomandați de părți să participe la efectuarea expertizelor criminalistice

Nr. crt.	Prevederi Lege 37 din 13.03.2009	Observații
1 ¹	Art.4 lit. a ¹) "a ¹) cunoaște limba română;"	Pentru efectuarea unor expertize criminalistice nu este necesar a cunoaște limba română. Experții străini pot activa împreună cu alți specialiști români sau cu traducători.
1 ²	Art. 4 ¹ . - (1) Cetățeanul unui alt stat membru al Uniunii Europene sau aparținând Spațiului Economic European și cetățeanul roman care au obținut calificarea profesională necesară într-un alt stat membru al Uniunii Europene ori aparținând Spațiului Economic European pot dobândi calitatea de expert criminalist în România, potrivit prezentei ordonante, în aceleași condiții ca și cetățenii români	În UE „expert tehnic judiciar” sau „expert criminalist” nu reprezintă o profesie, ci o calitate temporară, de martor sau martor științific, atribuită exclusiv de organele judiciare sau părți. Cetățenii UE nu pot prezenta MJLC diplome sau certificate care să le ateste profesia de expert criminalist pentru simplul motiv că astfel de documente nu se eliberează în aceste țări. De asemenea, în România se păstrează distincția dintre expert tehnic judiciar și expert criminalist, deși în UE există o singură calitate, de expert judiciar (<i>forensic expert</i>).
2	(2) Recunoașterea diplomelor și a calificărilor profesionale obținute într-un stat membru al Uniunii Europene sau aparținând Spațiului Economic European, necesare dobândirii în România a calității de expert criminalist, va fi efectuată potrivit Legii nr. 200/2004 privind recunoașterea diplomelor și calificărilor profesionale pentru profesiile reglementate din România, cu modificările și completările ulterioare.	Codul Ocupațiilor Profesionale la nivel European și din România nu conține profesiile de expert tehnic judiciar și expert criminalist. După cum se precizează și în OG2 și OG75/2000, expert tehnic judiciar și expert criminalist reprezintă calități și nu profesii.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), art.6 „Egalitatea armelor”

Articolul 6 § 1 din Convenție:

1. Orice persoană are dreptul să fie judecată în mod echitabil.

Articolul 6 § 3 (d) din Convenție prevede:

3. Partea are următoarele drepturi minime:...

(d) de a interoga sau a contribui la interogarea martorilor acuzării și de a obține citarea și interogarea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării.

Cazuistică CEDO

1. CEDO a conchis, în cazul Bonisch v. Austria (6 mai 1985), o încălcare a articolului 6(1), deoarece **expertul citat de apărare nu a beneficiat de aceleași prerogative ca și expertul desemnat de acuzare.**

Sistemul românesc de expertize criminalistice se află într-o situație similară, în sensul că expertul citat de apărare:

- trebuie să fie avizat/aprobat/numit de organele judiciare, în unele situații de către acuzare/procuror (a se vedea prevederile art.7 OG 75/2000 și L488/2002),
- nu beneficiază de aceleași prerogative ca și expertul criminalist oficial (a se vedea prevederile art.7 OG 75/2000 și L488/2002).

În speță, dacă procurorul prezintă un raport de expertiză criminalistică întocmit de către expert criminalist oficial, atunci și partea trebuie să aibă dreptul la un expert criminalist independent și să prezinte un raport de expertiză criminalistică întocmit de acesta, care să aibă aceleași prerogative ca și primul.

În prezent acest lucru nu este posibil în România.

2. În cazul Prepeleț v. Moldova (Nr. 2914/02, 23 septembrie 2008), CEDO a constatat că prin intermediul Institutului Republican pentru Expertize Judiciare și Criminalistice din cadrul Ministerului Justiției de la Chișinău, statul este parte la proceduri și a declarat pretențiile reclamantului admisibile.

3. În cazul Mirilashvili v. Rusia (Nr. 6293/04, 11 decembrie 2008), CEDO a constatat faptul că expertului părții i s-a permis doar să exprime opinii cu privire la concluziile expertilor desemnați de procuror să efectueze expertiza audio și nu i s-a permis participarea nemijlocită la efectuarea acesteia (*n.n.: similar sistemului din România, art. 1 și 7 din Ordonanța Guvernului nr. 75 / 2000 și Legii nr. 488 / 2002 în care expertiza criminalistică se efectuează numai de către experți oficiali, în institute și laboratoare de stat, iar expertului criminalist autorizat îi sunt permise doar:*

- observatii cu privire la obiectul expertizei,
- modificarea sau completarea acestuia,
- verificarea si completarea materialului necesar pentru efectuarea expertizei,
- obiectii la raportul de expertiza, adresate organului judiciar.).

Spre deosebire de expertizele criminalistice în care consultarea dosarului sau fotocopierea acestuia, a probelor și planșelor fotografice poate fi suficientă pentru expertul părții, în expertizele audio, foto-video, tehnicii de calcul ș.a. le este imposibil părților să se apere fără ca expertul lor să aibă acces nemijlocit la probe în vederea duplicării/clonării și analizării independente a acestora.

Clarificări asupra calității de expert criminalist în România:

Curtea Constituțională, DECIZIA NR.54 din 14 ianuarie 2009 asupra sesizării de neconstituționalitate a dispozițiilor articolului unic pct.1- 23 din Legea privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.60/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, precum și pentru modificarea altor legi

“Prin definiție, expertiza este o cercetare efectuată, la cerere, de o persoană care posedă cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu, asupra unei probleme din acel domeniu. Or, în domeniul aplicării legii într-o cauză dedusă judecătii, inclusiv în ceea ce privește legalitatea administrării mijloacelor de probă, expert este însuși judecătorul cauzei, care, în virtutea pregătirii sale profesionale și a statutului său de independență, are competența de a decide cu privire la raporturile juridice deduse judecătii, a mijloacelor de probă administrate și a normelor juridice aplicabile.”

“... nu poate fi primită reglementarea care conferă expertului, auxiliar al justiției ori martor științific, după unele opinii”... ideea unui transfer de autoritate a deciziei de la organul de urmărire penală ori instanța de judecată la expert, cu atât mai mult cu cât sarcina administrării probelor, condiționată de caracterul concludent și util al acestora, revine, potrivit art.65 alin.1 din Codul de procedură penală, primilor.”

Direcții de involuție ale sistemului din România

1. Conform proiectului de hotărâre pentru modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 369/1998 privind înființarea Institutului Național de Expertize Criminalistice – I.N.E.C., proiect ce nu a fost supus dezbaterii publice: *Directorul și directorul adjunct ai INEC sunt numiți dintre experții criminaliști gradul I ce au studii juridice.*

Această prevedere contravine:

- Deciziei Curții Constituționale nr. 54/14.01.2009,
- condițiilor de concurs de angajare a experților la INEC impuse de conducerea INEC pentru sesiunile din decembrie 2008 și ianuarie 2009,
- practicii internaționale în domeniu și
- nu are acoperire în Clasificarea Ocupațiilor Profesionale la nivel European și din România, în sensul că “expert criminalist” nu reprezintă o profesie juridică și “expertiza criminalistică”, similar expertizelor contabile, medico-legale și tehnice judiciare, nu reprezintă o activitate juridică.

2. Conform prevederilor Legii nr. 97/2008 privind aprobarea OUG 100/2007:

Art. 86. - Constituie vechime în magistratură perioada în care... personalul de specialitate juridică prevăzut la art. 87 alin. (1)... a îndeplinit funcțiile de judecător, procuror,... expert criminalist cu studii superioare juridice, autorizat potrivit legii,..”

Art.87 alin. (1) - Pe durata îndeplinirii funcției, personalul de specialitate juridică din Ministerul Justiției,...Institutul Național de Expertize Criminalistice... este asimilat judecătorilor și procurorilor în ceea ce privește drepturile și indatoririle, inclusiv susținerea examenului de admitere, evaluarea activității profesionale, susținerea examenului de capacitate și de promovare, dispozițiile prezentei legi aplicându-se în mod corespunzător.”

Modificările de mai sus au fost introduse fără acordul sau avizul MJ (nota nr. 53000 din 26.05.2008) și CSM (nota nr. 21671/1154/2008) care au comunicat oficial faptul că „*expertul criminalist cu studii juridice superioare nu face parte din categoria personalului de specialitate prevăzut de art.87 alin.(1) din Legea nr.303/2004. republicată. cu modificările și completările ulterioare.*”:

Considerații privind poziția și atribuțiile experților desemnați de părți

Vladimir Beliş, Rom L Leg Med 17(1)-6(2009))

“România trebuie să se alinieze normelor europene în domeniu care, deși așa cum vom arăta mai jos, nu sunt în multe privințe concordante în nici un caz nu-i împart pe experți în „experți oficiali” și experți ce activează „în privat”. Din acest punct de vedere există încă diferențe majore între România și Uniunea Europeană din punct de vedere al legislației experților în general și a celor medico-legali în special. Normele care reglementează activitatea experților în România sunt încă tributare unor concepții de sorginte sovietică, consacrand monopolul statului și prin aceasta încălcându-se principiul egalității armelor. Nici reglementările propuse prin noile coduri de procedură penală și civilă, supuse discuției publice, nu modifică situația generală a expertului, promovând un sistem necompetitiv, în dezacord cu practica internațională și care împiedică participarea adevăraților specialiști din domeniile lor de activitate ca experți în fața instanțelor.

Ca atare, se impune o reformare profundă și imediată a „instituției experților”. Starea actuală a legislației experților, ce comportă diferențe majore între România și țările Uniunii Europene, generează existența unor expertize cu concluzii îndoelnice, dar mai ales nu dă posibilitatea părților de a se apăra conform principiului egalității armelor.”

Viziuni internaționale asupra calității de expert

1. Acumularea de experiență ca expert nu acordă competență pentru a activa ca expert în alte cazuri.

Experience as an expert witness, standing alone, does not qualify someone as an expert in later cases. For example in Bogosian v. Mercedes-Benz of N.Am., Inc., 104 F.3d 472, 477 (1st Cir.1997), the court rejected an opinion of a witness who had testified as an expert 126 times.

2. Curtea a stabilit că „este absurd a concluziona că cineva poate deveni expert acumulând experiență prin efectuarea de expertize”.

One court even noted ‘it would be absurd to conclude that one can become an expert by accumulating experience in testifying’ – Thomas J. Kline, Inc. v. Lenillard, Inc., 878 F.2d 791, 800 (4th Cir. 1989).

3. Chiar și cel mai experimentat expert trebuie să aibă prima sa zi de expert în fața curții.

In United States v. Locascio, 6 F.3d 924, 937 (2nd Cir. 1993), the court concluded ‘...even the most qualified expert must have his first day in court.’

Vă mulțumesc pentru atenție

Aștept întrebări...